

משקלי השמות בגזרת נע"ו / י

לשמות בגזרת נע"ו/י (נחי ע"ו/י) מאפיינים דומים לצורות במערכת הפועל בגזרה. כך למשל, מן השורש **ט-ו-ס** ניתן למצוא:

- שם שבו עה"פ היא **נחה**, למשל: **מְטוֹס** (וי"ו בתפקיד אם קריאה)
- שם שבו עה"פ היא **חסרה**, למשל: **הַטָּסָה** (שם פעולה מן הפועל הַטִּיס)
- שם **על דרך השלמים** שבו עה"פ נהגית, למשל: **טִּיס** (בעל מקצוע)

בכל המקרים האלה אנו נדרשים לזהות את ה**שורש**, את ה**משקל** ואת ה**משמעות** של השמות השונים בגזרה.

שורש, משקל ומשמעות: שורשים שקופים

ישנם שמות בעלי שורשים "שקופים", כלומר שורשים שקל לנו לזהות אותם, לעומת שמות שהשורשים שלהם אינם ידועים לנו מייד בהתחלה.

להלן שני שמות הנוטים באותו המשקל: רִיפָּה ; בְּיָנָה

קל לנו לזהות את השורש **ר-ו-צ** של המילה רִיפָּה מכיוון שהמשמעות שלו **ברורה לנו** (המילה שכיחה ומוכרת בשפה הדבורה והכתובה) וגם משום שהוא **נוטה בצורות רבות ובמשקלים שונים**: רָץ, הִרְיָץ, מְרוּץ, הִתְרוּץ, מְרִיפָּה ועוד.

כיצד נגלה את השורש של בְּיָנָה?

שורש, משקל ומשמעות: שורשים שאינם שקופים

נוכל לזהות את השורש של השם בְּיָנָה בהסתמך על **הידע המוקדם** שלנו לגבי שמות דומים, למשל: רִיץָה, טִיסָה, שְׂיָרָה, לִינָה, קִימָה. נשאל את עצמנו:

(א) מהי ה**משמעות** של שמות אלה?

נראה שמשמעות שמות אלה היא היותם **שמות פעולה** מכיוון שהם מתארים את פעולתם של פעלים **בבניין קל** – רָץ, טָס, שָׂר, לָן וקָם – ונטייתם בעתיד מגלה את השורש שלהם: ירוץ, יטוס, ישיר, ילון, יקום.

מכאן ניתן להסיק שגם השם בְּיָנָה הוא שם פעולה (מן הפועל בָּן – פועל מקראי) ושהשורש שלו הוא **ב-י-נ** (או ב-ו-נ).

שורש, משקל ומשמעות: שורשים שאינם שקופים

נוכל לגלות את השורש של שם כלשהו גם בהסתמך על זיהוי שלושה עיצורי שורש חוזרים במילים הדומות במשמעותן ובצליהן – משפחות מילים. כך למשל, נראה כי המילים בינה, נבון, הבנה, מתבונן ותבונה שייכות לאותה משפחת מילים. נשאל את עצמנו:

(ב) מהם שלושת עיצורי השורש החוזרים במילים אלה?

בינה, נבון, הבנה, מתבונן, תבונה

מכאן ששורש המילים האלה הוא ב-י-נ (או ב-ו-נ).

שורש, משקל ומשמעות: קביעת המשקל

ג) מהו המשקל המשותף לכל השמות רִיפָּה, טִיפָּה, שְׂפִירָה, לִינָה וקִימָה?

נראה שלכל השמות האלה יש גם תבנית משותפת – סִיפָּה.

נוכל לצקת לתוכה את השורשים של שמות הפעולה:

ל-ו-נ בתוך סִיפָּה = לִינָה ; ש-י-ר בתוך סִיפָּה = שְׂפִירָה ;

וכך גם ב-י-נ בתוך סִיפָּה = בִּינָה.

יש לזכור כי את משקלי השמות נהוג לכתוב על פי התבנית השלמה שלהם בגזרת השלמים, ולא על פי התבניות המיוחדות שלהם בגזרות האחרות.

⇐ כיצד אפוא נקבע את המשקל של שמות בגזרת נע"ו/י?

משקלי שמות הפעולה בגזרת נע"ו/י

על מנת לקבוע את משקלי השמות בגזרת נע"ו/י נשתמש בידע הדקדוקי שלנו על משקלי השמות בגזרת השלמים. נציג תחילה את **שמות הפעולה** הנפוצים בגזרה נע"ו/י בהשוואה לגזרת השלמים ולשתי גזרות נוספות:

נע"ו/י	נל"י/ה	חפ"ן	שלמים	
לִינָה, רִיצָה (אֵי)	פְּנִיָה	גִּישָׁה [נ-ג-ש]	כְּתִיבָה	קְטִילָה (קל)
הַכָּנָה, הַרְמָה (הֵ)	הַפְּנִיָה	הַגְּשָׁה	הַכְּתָבָה	הַקְּטִלָה (הפעיל)
עִידוּד, אִיתוּת (אֵי־אֵ)	פְּנוּי	נְתוּק	כְּנוּס	קְטוּל (פיעל)
הַתְּקוּמָמוֹת (הֵת־וֹת)	הַתְּפִנּוֹת	הַתְּנַתְּקוֹת	הַתְּכַנְּסוֹת	הַתְּקַטְּלוֹת (התפעל)

צורות בינוני בגזרת נע"ו/י

להלן **צורות בינוני** בגזרת נע"ו/י. נשתמש בידע הלשוני שלנו (ידע דקדוקי וידע סמנטי) כדי לקבוע את ה**בניין** שממנו הם גזורים ואת ה**משמעות** שלהם.
ילד **נָבוֹן**; **מִפְּיֵק** סרטים; **מְחוּלָּל** זרם; חיידק **מוֹמֵת**; **מִסִּיר** כתמים;
גבר **נְמוּל**; **מְשׁוּרָר** לאומי; מכונאי **מוֹטָס**

שמות תואר	בעלי תפקיד	כלים ומכשירים
נפעל		
הפעיל	מִפְּיֵק	מִסִּיר
הופעל		
פיעל	מְשׁוּרָר	מְחוּלָּל

זיהוי משקלי השמות על פי המשמעות: כלים ומקומות

ניתן לזהות את משקלי השמות בגזרת נע"ו/י על פי ה**משמעות** שלהם **בהשוואה למשקלים המוכרים לנו מגזרת השלמים**.

אנו מכירים שני משקלים נפוצים ל**כלים** בגזרת השלמים: **מְקַטֵּל** ו**מְקַטְּלָה**.

אנו מכירים שני משקלים נפוצים ל**מקומות** בגזרת השלמים: **מְקַטֵּל** ו**מְקַטְּלָה**.

מ ק ו מ ו ת

כ ל י ם ו מ כ ש י ר י ם

מְקַטְּלָה	מְקַטֵּל	מְקַטְּלָה	מְקַטֵּל	
מְכַבְּסָה	מְקַלֵּט	מְגַרְפָּה	מְבַרֵּג	<u>שלמים:</u>
מְלוֹנָה, מְבוֹאָה	מְכוֹן, מְלוֹן	מְחוּגָה, מְכוּנָה	מְנוּף, מְחוּג	<u>נע"ו/י:</u>

משקל מיוחד בגזרת נע"ו/י – משקל תְּקוּלָּה

בגזרת נע"ו/י שמות עצם מופשטים רבים הנוטים במשקל **תְּקוּלָּה**, כמו למשל:
תְּבוּנָה, תְּבוּסָה, תְּגוּבָה, תְּשׁוּבָה, תְּחוּשָׁה, תְּנוּדָה, תְּרוּמָה, תְּאוּצָה ועוד.
במשקל זה ישנם אף שמות מגזרות אחרות הנוטים באנלוגיה לגזרת נע"ו/י, כמו:
תְּרוּפָה, תְּצוּגָה, תְּקוּפָה, תְּשׁוּעָה ועוד. כיצד נבדיל ביניהם?

כלל ברזל: גזרה קובעים על פי השורש!

השם **תְּבוּנָה** מן השורש **ב-י-נ** (הבין, בינה), ולכן שייך לגזרת נע"ו/י.
השם **תְּרוּפָה** מן השורש **ר-פ-א** (לרפא, רופא), ולכן שייך לגזרת נל"א.
השם **תְּקוּפָה** מן השורש **נ-ק-פ** (הזמן נוקף), ולכן שייך לגזרת חפ"ן.
השם **תְּשׁוּעָה** מן השורש **י-ש-ע** (מושיע, ישועה), ולכן שייך לגזרת נפ"יו.

משקלי השמות בגזרת נע"ו/י – סיכום ביניים

במצגת זו התוודענו אל מאפייני השמות בגזרת נע"ו/י, למדנו כיצד ניתן לזהות את השורש, את המשקל ואת המשמעות שלהם ואף סקרנו את הצורות הנפוצות.

כעת תורכם להטמיע את הנלמד באמצעות שני תרגילים ולהעמיק את חקירת השמות בגזרה באמצעות דף ניווט.

בכיתה: בוחן לתרגול עצמי בקישור הזה: משקלי השמות בגזרת נע"ו/י

בבית (עבודת הגשה לשבוע הבא):

1. תרגיל 1, עמ' 494 (בספר הלימוד)
2. עיינו במסמך "משקלי השמות בגזרת נע"ו/י" והשלימו את דף הניווט על השמות בנע"ו/י.

בהצלחה 😊